

Marko Vujeva

Inženjer Holokausta – priča o Adolfu Eichmannu

Adolf Eichmann bio je ugledni član Nationalsocijalističke njemačke radničke stranke koji je nosio titulu SS Obersturmbannführera (hrv. potpukovnika) i jedan od glavnih organizatora Holokausta. Uz Reinharda Heydricha bio je zadužen za prebacivanje Židova u geta i koncentracijske logore diljem istočne Europe za vrijeme okupacije srednjoeuropskih i istočnoeuropskih država od strane Trećega Reicha. 11. svibnja 1960. godine uhvaćen je od strane izraelske organizacije Mossad u Argentini nakon čega je odveden na suđenje u Jeruzalem. Između 1939. i 1945. nacistička Njemačka ubila je više od deset milijuna „neprijatelja države“, od čega su njih oko šest milijuna bili Židovi. Na kraju rata Hitler i Himmler odmakli su pravdi tako što su si oduzeli živote, dok je Eichmann, glavni organizator Holokausta, pobjegao i „spasio“ se suđenja u Nürnbergu. Eichmannov život u Argentini poremetila je operacija „Finale“ izraelske obavještajne službe Mossad početkom 60-ih godina 20. stoljeća. Operacija doživljava veliki uspjeh i Eichmann („Ricardo Klement“) biva osuđen za zločine počinjene za vrijeme Drugog svjetskog rata.

Ključne riječi: Adolf Eichmann, Holokaust, Gestapo, Židovi, Operacija „Finale“, Mossad

1. Uvod

Drugi svjetski rat ostavio je veliki trag u čitavom svijetu, ne samo za vrijeme svog trajanja, već u čitavom 20. stoljeću. Šest je godina ratovanja iza sebe ostavilo ranije nezapamćene ljudske žrtve i materijalnu štetu. Svima su poznati pojedinci kao Adolf Hitler, Heinrich Himmler, Hermann Göring i Joseph Goebbels, no što je s ljudima koji su bili iza kulisa, a jednako su značajni za stradavanja milijuna ljudi? Jedan od takvih ljudi bio je Adolf Eichmann, jedan od glavnih organizatora Holokausta. Eichmann nije imao preveliku ulogu u ratnim operacijama u Trećem Reichu, njegov „rat“ bio je protiv Židova i drugih „neprijatelja“ nacističke Njemačke. Ovaj rad usmjerit će se na život Eichmanna, njegovo napredovanje u nacističkoj stranci u vrijeme rata i kasniji lov na njega. Unutar hrvatske historiografije ne pronalaze se radovi koji se dotiču isključivo Eichmanna i njegovog života, stoga je ovaj rad u najvećem dijelu utemeljen na stranoj literaturi, od koje je samo dio preveden na hrvatski jezik. Cilj je ovoga rada dati pregled Eichmannove uloge u čitavom Holokaustu i na koji način on uspijeva izmaknuti iz ruku savezničkih snaga

krajem rata te na koji način izraelska tajna služba uspijeva 60-ih godina 20. stoljeća pronaći i uhititi Eichmanna.

2. Tko je Adolf Eichmann?

Ne ulazeći u njegovo djetinjstvo i adolescenciju, kao mladić uglavnom je radio kao trgovački putnik u tvrtki Vacuum u Linzu i kao običan rudar u očevu rudniku. Godine 1932. u njegovom životu događa se prekretnica, tvrtka Vacuum premješta ga s mjesta trgovačkog putnika na uredski posao u Salzburgu. Unatoč većoj odgovornosti i boljem poslu, on je bio nezadovoljan jer je bio zatvoren u uredu. Zbog dosadnog poslovnog života odlučuje se priključiti klubu „profinjenih“ muškaraca Schlaraffia¹. Prijatelj njegova oca po imenu Ernst Kaltenbrunner² odgovara ga od priključivanja takvoj grupi i poziva ga da se priključi stranci u koju je i on nedavno pristupio: Nationalsocijalističkoj njemačkoj radničkoj partiji. Kaltenbrunner ga podsjeća da su pripadnici Schlaraffije slobodni masoni i kao takvi ne mogu biti članovi nacističke stranke, ali odluka je bila na Eichmannu. Bez previše razmišljanja, u travnju iste godine pristupa Nationalsocijalističkoj njemačkoj radničkoj stranci i ulazi u Schutzstaffel (SS). O tom događaju govorio je i na suđenju, rekavši da ne žali za svojim izborom, štoviše, nacisti su za njega bili bogovi koji su činili herojska djela (Sachs, 2001: 17-19). Kao razlog ulaska u stranku navodio je stare klišeje o Versailleskom miru i nezaposlenosti. Ni sam nije znao u što se uključio jer nije poznao program stranke. Čak ni obaveznu literaturu, *Mein Kampf*, nije pročitao, ali ponudu Kaltenbrunnere nije odbio. Tako je započela priča o Eichmannu koji će biti misao vodilja ovoga rada i osoba kojoj će se suditi 1961. godine u Jeruzalemu za sve zločine koje će počinuti (Arendt, 2006: 33-36). Hitlerovim dolaskom na vlast 1933. rad nacističke stranke u Austriji zabranjen je i stoga se odlučuje vratiti u Njemačku, čije državljanstvo je i dalje imao. U Passauu na njemačkoj granici upitan je da se priključi vojsci, što mu se kao nezaposlenom pojedincu činilo kao sasvim logičan

1 Schlaraffia je bila organizacija poslovnih ljudi srednjeg sloja društva koja se okupljala isključivo radi zabave. Prakticirali su profinjeni humor i smatrali su da je njihova uloga u životu bila promicati sreću i veselje.

2 Ugledni odvjetnik iz Linza koji kasnije postaje šef Glavne službe sigurnosti Reicha ili RSHA.

potez. Na obuci boravi do rujna 1934. godine gdje dobiva titulu kaplara. No jednoličnost vojničkog života nije mu se svidjela. Na njegovu sreću ili nesreću, u službi sigurnosti Reichsführera SS-a Himmlerove Sicherheitsdienst (dalje: SD) otvorilo se jedno slobodno mjesto za koje se on odmah prijavio (Sachs, 2001: 22-25).

2.1. Afirmacija Njemačke u svijetu

Jedan od Hitlerovih glavnih zadataka kada je došao na vlast u Njemačkoj bila je afirmacija Njemačke u međunarodnoj zajednici. Tako su godine između 1933. i 1935. bile vrijeme Hitlerovih lažnih obećanja i početka onoga što će izrasti u invaziju na Poljsku 1939. godine. Odmah po dolasku na vlast, 1933., Hitler izlazi iz Lige naroda i priprema se za zaposjedanje Rajnske oblasti. Prisjetimo se da je Njemačka preživjela hiperinflaciju i da je Hitler „stabilizirao“ stanje u državi, Njemačka je, zajedno s Hitlerom, prihvaćena od strane međunarodne zajednice, Hitler je smatran velikim nacionalnim državljanom, a kasnije će, ironično, biti jedan od kandidata za Nobelovu nagradu za mir. Po uspješnoj afirmaciji u međunarodnoj zajednici, 1935. godine, Hitler započinje opću militarizaciju, suprotno odredbama Versailleskog ugovora, a odgovora Lige naroda nije bilo. Općom militarizacijom Hitler je riješio problem nezaposlenosti i otpora radničke klase, a antisemitski program još nije u potpunosti zaživio. Prvi antisemitski korak u nacističkoj Njemačkoj bilo je izbacivanje Židova iz državnih službi (nastavnička mjesta, industrija zabave pod koju spadaju radio, kazalište, opera i slično), no privatni sektor ostaje netaknut sve do 1938. godine. S vremenom se Židovima ukida pravo na studij, pravnicima i medicinarima oduzimaju se licence i slično. Kako bi se natjeralo Židove da prodaju svoje nekretnine i obrte Hitlerovi Sturmabteilung (SA) i kasnije SS odredi nerijetko su razbijali izloge i uništavali imovinu kako bi se ono prodalo po što nižim cijenama i tako prisilo Židove na odlazak. To je bilo vrijeme velikog broja emigracija mladih, ali ne samo Židova. Drugi mladi ljudi također su uvidjeli kako u ovoj državi za njih budućnost ne postoji. Kada su Eichmanna na suđenju upitali kako je pomirio osobno mišljenje o Židovima s antisemitskom politikom koju je nacistička stranka provodila, odgovorio je: „Ništa nije tako vrelo kada se jede kao što je vrelo kada se kuha.“ (Arendt, 2006: 41-42). Nacistička Njemačka pokušavala je isprva legalno protjerati Židove iz države, čak su i napravili poznate Nürnberške zakone 1935., ali u studenom 1938. počeli su nasilni progoni iz države, a ta je noć nazvana Kristalnom. Za položaj Židova u Njemačkoj nakon 30. siječnja 1933. može se reći da su bili građani drugog reda (Arendt 2006: 43).

2.2. Stručnjak za židovsko pitanje

Mjesto koje se oslobodilo unutar SD-a ubrzo je popunio Eichmann. SD je još uvijek bila novina kada joj se Eichmann priključio. Ono je služilo kao obavještajna služba unutar SS-a koju je osnovao Heinrich Himmler, a na čelu SD-a bio je Reinhard Heydrich, čije će se ime često spominjati uz Eichmanna. Gerald Reitlinger jednom je prilikom rekao za Heydricha da je on pravi inženjer konačnog rješenja. Eichmann je isprva bio zadužen za kontrolu stranke kako bi se osigurao puni nadzor SS-a nad stranačkim aparatom. Takav posao nije očekivao i ubrzo mu je dosadio, kao i mnogi poslovi prije njega. No s vremenom, kako je SD postajao sve ustaljeniji, on postaje informacijsko i istražno središte tajne policije, Gestapa. Sve je vodilo k tome da će Himmler spojiti policiju i SS, što se konačno dogodilo 1939. godine, iako Himmler od 1936. godine obnaša dvojnu funkciju Reichsführera SS-a i šefa Gestapa. Eichmann nije odmah dobio priliku istraživati Židove i baviti se njihovim pitanjem, prva zadaća bila mu je prikupljanje informacija o slobodnom zidarstvu³ i pomoć pri izgradnji muzeja slobodnog zidarstva. Gradnja muzeja svojih neprijatelja u nacističkoj Njemačkoj nije bila neobična praksa, to su činili čak i u vrijeme rata jer su time mislili da će bolje upoznati svoje neprijatelje. Upravo iz tog razloga danas imamo sačuvane brojne spomenike i kulturna blaga o židovstvu i nakon rata. Nakon nekoliko mjeseci bavljenja slobodnim zidarstvom prebačen je na odjel za židovstvo, na posao koji će završiti 1961. godine u Jeruzalemu. Eichmann nije gubio puno vremena na novom odjelu. Kada je došao na poziciju SS-a za židovska pitanja, prva ozbiljna knjiga koju je pročitao bila je *Der Judenstaat* Theodora Herzla.⁴ Pomalo ironično, ali zapravo je time htio naučiti što više o cionizmu i njihovom pokretu. Valja istaknuti kako je čak i prosvjedovao 1939. protiv oskrvnitelja Herzlova groba u Beču i prisustvovao u civilu na 35. obljetnici Herzlove smrti. Toliko se posvetio istraživanju židovstva da je naučio i pomalo hebrejskog te površno naučio čitati jidiš. Iscrpno istraživanje cionizma i cionističkog pokreta omogućuje mu da prisustvuje njihovim skupovima, sastancima, uredima i prije svega da ih uhodi. Zvi Aharoni⁵ u svom djelu „Operacija Eichmann“ piše kako je Eichmann s jednim suradnikom posjetio Palestinu 1937. godine. Dobio je informaciju kako se u

3 Slobodno zidarstvo krajem 30-ih godina 20.st. bilo je pomiješano s judaizmom, katolicizmom i komunizmom.

4 Theodor Herzl, austro-ugarski pisac i cionist. Naziva ga se ocem modernog političkog cionizma. Budući da je formirao cionističku organizaciju i poticao migraciju Židova u Palestinu kako bi se osnovala židovska država, naziva ga se ocem države Izrael.

5 Jedan od agenta Mossada koji su kasnije uhvatili Eichmanna u Argentini.

Palestini organizira vojska imena Haganah koja će biti u službi nove države, koju je Herzl već zamislio. Heydrich odobrava put u Palestinu, gdje Eichmann odlazi kako bi se uvjerio u ove glasine, a putuje kao novinar Njemačkog tiska *Berliner Tageblatt*. Eichmann se vratio s tog puta izrazito negativan, govoreći da Židovi žele pobjeći iz Palestine u Reich zbog ekonomskog kaosa u Obećanoj Zemlji. Izjavio je kako su Židovi nekompetentni voditi svoju državu i da samo u Jeruzalemu postoji 40 banaka koje preživljavaju tako da krađu jedne od drugih. Ovakav „istraživački“ rad postat će Eichmannova opsesija (Aharoni, Dietl, 1997: 16-17). Razlog zašto ga je toliko zainteresiralo „židovsko pitanje“ bio je, kako on sam objašnjava, njegov vlastiti „idealizam“; ti su Židovi, za razliku od asimilacionista koje je mrzio i ortodoksnih Židova koji su mu dosadni, bili idealisti poput njega. Ovo objašnjava time da idealist nije osoba koja vjeruje u neku ideju ili netko tko ne krade i ne prima mito (iako su te osobine prijeko potrebne). Idealist je osoba koja živi za svoju ideju, stoga ne bi mogao biti poslovni čovjek, i tko je pripravan za svoju ideju žrtvovati sve i svakoga (Arendt, 2006: 45). Ovim riječima se Eichmann pokušao poistovjetiti sa Židovima i opravdati svoja djela koja je učinio tijekom rata; on je samo ostvarivao svoje ideale. Nebrojno će puta na suđenju izreći da je samo slijedio zapovjedi i da nije ubio niti jednog Židova, da je on samo idealist. Dr. Rudolf Kastner⁶ bio je jedan od glavnih židovskih suradnika Adolfu Eichmannu. Kastner je saznao o vagonima punim Židova koji su putovali u Auschwitz i odlučio napraviti sporazum s Eichmannom. Vlakovi bi u zamjenu za zlato, dijamante i novac otišli putem Švicarske, a budući da je to bila već 1944. godina i Eichmannu su trebali svi resursi kojih se mogao dokopati, „Kastnerov vlak“ u kojemu je bilo oko 1600 Židova zaputio se u Švicarsku. Postojali su i dogovori za vlakove koji bi putovali za Palestinu, ali veći dio njih završio je u Auschwitzu. Kastner je 1957., unatoč tome što je sigurno prevezao tisuće Židova na područje Švicarske i Palestine, optužen za suradnju s nacistima te je ubijen iste godine (Arendt, 2006: 40-46).

2.3. Napredovanje

Za Adolfa Eichmanna 1938. godina bila je, prije svega, uspješna. Najprije dobiva čin potporučnika i dodatno se afirmira unutar nacističke stranke i SS-a. Nakon što je Njemačka pripojila Austriju u ožujku 1938. godine, Eichmann je poslan da se vrati u Austriju i organizira emigraciju Židova u Beču. Emigracija je bila prikazana na

način da izgleda kako Židovi smiju napustiti zemlju, ali da njih na to nitko ne tjera, no stvarnost je bila potpuno drugačija. Eichmann je poslan da organizira progon Židova iz Beča. Židovi su se morali prisiliti na iseljenje, bez obzira na njihove želje. Po dolasku u Beč Eichmann dobiva čin poručnika i postavljen je na mjesto šefa Centra za emigraciju austrijskih Židova, što je bio prvi važan posao u njegovoj karijeri. Svojim organizacijskim sposobnostima pokazao se kao idealan čovjek za taj posao. Usporedivši progon Židova iz Njemačke i Austrije unutar prvih osam mjeseci otkako je došao na mjesto šefa emigracije Židova, Njemačku je napustilo svega 12.000 Židova, a Austriju 45.000 Židova. Broj Židova koji su „emigrirali“ iz Austrije unutar prvih osamnaest mjeseci porastao je na preko 150.000 tisuća. Iako je bio na mjestu šefa za emigraciju, djeluje pod Heydrichovom palicom. Unatoč dobrim rezultatima, žalio se Heydrichu kako mu probleme stvara „židovska rulja“, odnosno siromašno židovsko stanovništvo koje je bilo puno teže nagovoriti na odlazak od onih bogatih. Rješenje ovoga problema pronašao je upravo u bogatim Židovima. Bogati Židovi nisu trebali preveliku inicijativu kako bi se odselili, a upravo njihovim novcem financirane su emigracije siromašnijih Židova (Arendt, 2006: 42-48).

Eichmann se pokazao vrlo dobrim i boljim od ostalih u organiziranju i nagovaranju. Prilikom dolaska u Austriju trebao je prvo osloboditi iz zatvora i koncentracijskih logora dužnosnike židovske zajednice kako bi pregovarao s njima. Revolucionarni žar u Austriji premašivao je sve ranije ekscese u Njemačkoj i donosi zatočenje svih istaknutijih Židova u Austriji, stoga nije trebalo neko pretjerano nagovaranje na njihov odlazak iz Austrije. Preko židovske zajednice i iz drugih izvora nacisti su prikupili sredstva za odlazak siromašnijih Židova, ali problem za njih stvorio se u dokumentaciji koju su morali prikupiti za odlazak. Problem je bio u vrlo kratkom roku trajanja dokumenata, stoga nije bilo moguće prikupiti sve dokumente u roku kako bi svi bili valjani. Eichmann je smislio „tekuću vrpcu“ gdje bi sve službe bile na jednom mjestu da se svi dokumenti mogu bez odlaganja izvaditi u isto vrijeme određenim redoslijedom. Židovski su dužnosnici u Berlinu to slikovito opisali: „Bilo je to poput kakve automatizirane tvornice, poput mlina povezanog pekarnicom. Na jednom kraju stavite Židova koji još ima nekakvu imovinu, tvornicu, trgovinu ili bankovni račun, zatim on ide zgradom od šaltera do šaltera, od ureda do ureda, i izlazi na drugom kraju bez novca, bez ikakvih prava, samo s putovnicom na kojoj piše: „Za 14 dana morate napustiti zemlju. U protivnom odlazite u koncentracijski logor.“ (Arendt, 2006: 50).

⁶ Rudolf Kastner bio je mađarsko-židovski pisac i odvjetnik. Osuđen na smrt 1957. godine zbog suradnje s nacistima, no 1958. godine vrhovni sud Izraela poništava presudu i proglašava Kastnera nevinim.

3. Drugi svjetski rat

Napadom na Poljsku i početkom Drugog svjetskog rata Eichmannov ured postao je jedan od najbitnijih ureda u čitavom Reichu. Djelovanje njegova ureda prema Židovima vodit će se riječima Adolfa Hitlera: „Samo će između nas dvoje biti odlučena bitka za svjetsku prevlast, između Nijemaca i Židova. Sve ostalo je puka iluzija.“ (Aharoni, Dietl, 1997: 22). Sve one stotine tisuća Židova koje je prognao iz Austrije bile su samo mali dio onoga što će morati učiniti tijekom rata. Svi su protivnici države osim Židova sada stavljeni na drugo mjesto. Adolf Eichmann tada je odgovarao Heinrichu Mülleru⁷ koji je bio podređen Heydrichu, a on Himmleru. Iako su Hitler i Himmler htjeli jednostavno „ukloniti“ Židove iz Njemačke, nisu mogli priuštiti ulazak SAD-a u rat ovako rano. Eichmannu je dodijeljen zadatak da smisli kako da transportira Židove, a da ih ne ubija. Zbog svojih velikih uspjeha u transportiranju austrijskih Židova, Eichmann je promaknut na mjesto šefa *Središnjice Reicha za židovsko iseljavanje*, ureda kojim je ranije presjedao njegov šef Heydrich. Britanci nisu dopuštali preseljenje u Palestinu, a njegovi planovi da ih preseli u Nisko (jugoiistočna Poljska) i na Madagaskar na kraju se nisu materijalizirali. Eichmann se najviše posvetio ideji Madagaskara kako bi Njemačka postala *Judenrein*⁸. Madagaskar bi postao najveći koncentracijski logor u povijesti, ali Eichmann nije mogao zaobići problem rata koji je zahtijevao sve njemačke brodove u svrhu ratovanja. Nepoznati autor izjavio je kako je ta godina, kada je Eichmann planirao progon Židova na Madagaskar, najbezazlenija godina koju je proživio (Sachs, 2001: 39-44).

3.1. Einsatzgruppen

Kada je Njemačka napala SSSR 22. lipnja 1941. rat je poprimio novi oblik, puno brutalniji. SS je pojačao svoje nasilje, čitavo razdoblje od Nürnberških zakona do 1941. činilo se blagim nasuprot onome kako će se od tada postupati prema Židovima. Einsatzgruppen⁹

7 Šef Gestapa od rujna 1939. do svibnja 1945. godine. Posljednje viđen u Hitlerovom bunkeru u Berlinu u svibnju 1945. godine. Najviši nacistički časnik koji nikada nije uhvaćen ili potvrđen da je umro.

8 *Judenrein* ili oslobođen od svih Židova.

9 Einsatzgruppen su bili specijalni odredi nacističke Njemačke zaduženi za borbu s političkim „neprijateljima“. Einsatzgruppen se sačinjavao od pripadnika SS-a, Sicherheitspolizei (Sipo; hrv. sigurnosne policije) i Ordnungspolizei (Orpo; hrv. policija reda). Heinrich Himmler, s blagoslovom Adolfa Hitlera, osniva ukupno sedam Einsatzgruppena (otprilike 4 250 ljudi) koji će pod palicom Heydricha djelovati protiv neprijatelja nacističke

počinje sa svojim radom, prati Wehrmacht i ubija ljude koji su neprijatelji države (bogati državljani, svećenstvo, doktori i odvjetnici, visoko-pozicionirani političari i naravno, Židovi). Korištene su Eichmannove metode kao u emigraciji; nakon što bi ubili pojedince, sva njihova imovina i vlasništvo postaje vlasništvo nacističke Njemačke. Postojale su četiri skupine Einsatzgruppena i svaka je bila zadužena da bilježi svoje djelovanje, a sva izvješća kasnije su poslana u Eichmannov ured. Kada je Njemačka počela gubiti u ratu, pokušali su uništiti sva izvješća takvoga tipa i gotovo su uspjeli u namjeri (Sachs, 2001: 45-49). Tijekom jedne godine ubijeno je više od 300,000 Židova i zakopano u rovove koji su služili kao masovne grobnice. Budući da veliki broj Židova u Europi nije nosio Davidovu zvijezdu kao što im je to bilo naređeno, Einsatzgruppen je ubijao sve koji su ličili na Židove, iako je bilo vrlo lako moguće da to nisu bili. Do kraja rata, više od 1.4 milijuna Židova ubijeno je od strane Einsatzgruppen postrojbi. Eichmann je, kada je na suđenju upitan o njima, rekao da su bili ubojice i da su mu smetali. No svjedočanstva su govorila drugu priču. Jedan je svjedok ispričao kako su Eichmann i Himmler svjedočili jednom od pogubljenja u Minsku. Svjedok je rekao kako se Himmler gotovo onesvijestio kada je Einsatzgruppen pred njima upucala gotovo 400 Židova poredanih u rov, dok je Eichmann, stojeći pored njega, jedva i trznuo. Himmler je nakon toga zapovjedio da se pronađe humaniji način za rješavanje židovskog pitanja i za to navodi dva razloga. Prvo, kako je rat odmicao, smatrao je da će sve manje i manje ljudi htjeti uzeti pušku i ubiti nekoga izbliza, a kao drugo, budući da je vjerovao u uspjeh Njemačke, kako će ulice Reicha biti prepune ljudi koji su bez ikakvog oklijevanja spremni ubiti. „Konačno rješenje“ postalo je dio standardnog vokabulara među nacistima, a Himmler, Heydrich, Müller i Eichmann znali su da je transport Židova sada nemoguć i da je fizičko odstranjivanje Židova jedina preostala mogućnost, stoga je Eichmann smislio „jednostavniji“ način (Sachs, 2001: 49-53).

3.2. „Humana“ metoda ubijanja

Tijekom 1930-ih već su iskušane metode na ljudima koji su bili teško bolesni (fizički ili mentalno) – eng. *useless eaters* - nisu mogli samostalno brinuti o sebi i ovisili su o pomoći obitelji i države. Nacisti nisu vidjeli korist od takvih pojedinaca, stoga su ugljičnim monoksidom trovali i ubijali takve ljude. No nakon nekoliko protesta ukinuta su takva djelovanja protiv ljudi s poremećajima. Eichmann i Himmler pronašli su „humaniji“ način za ubijanje

Njemačke. Einsatzgruppen će tijekom rata odigrati ključnu ulogu u provođenju konačnog rješenja i stvaranju Hitlerovog Lebensrauma. (1)

Židova. Isprva su rađeni posebni kamioni sa zatvorenim prikolicama gdje bi pare iz ispušnog sustava odlazile u kabinu i tako gušile putnike. U Lublinu je po prvi puta iskušan takav kamion pred Eichmannom. Eichmann je istaknuo kako mu je vriska iznimno smetala, no nikada nije učinio ništa kako bi spriječio takva pogubljenja. Godina 1941. bila je stvarno godina kada su zločini protiv Židova poprimili svoj najgori oblik koji će se do 1945. dodatno razviti. Hitler je rekao Göringu, koji tu poruku prenosi Eichmannu, kako će Reich osigurati sva sredstva potrebna za izvršenje „konačnog rješenja“, što je kasnije na nürnberškim suđenjima izneseno kao jak dokaz protiv Göringa. Budući da su pisma ovakvog tipa kasnije uništavana, ne možemo znati opseg ovakvih razgovora, ali dokazuju ulogu Eichmanna u planovima ovakvoga tipa (Sachs, 2001: 53-58).

3.3. Konferencija u Wannseeu

Eichmann je do kraja 1941. godine ostvario položaj od povjerenja među nekim najvažnijim nacističkim časnicima, među kojima je i Heydrich. Eichmannova točnost i predanost prilikom izvršenja svih naredbi učinila ga je povjerljivim u krugu najutjecajnijih nacističkih službenika. Upravo ga zbog toga Heydrich imenuje organizatorom i koordinatorom konferencije u Wannseeu, u predgrađu Berlina. Konferencija je trebala biti održana krajem 1941. godine, no zbog ratnih okolnosti održana je u siječnju 1942. godine (Koš, 2015). Glavna tema konferencije koju je sazvaio Heydrich bila je sistematsko istrebljenje europskih Židova. Eichmann se branio kako je imao malu ulogu u ovoj konferenciji, što je zapravo i istina jer je imao najniži čin od svih nacističkih časnika na konferenciji. Na ovoj konferenciji uopće se nije moglo primijetiti kako je Njemačka vodila rat budući da se nikakva taktička niti logistička pitanja nisu postavljala; glavna i jedina tema bilo je istrebljenje Židova. Metode ubijanja nisu se mijenjale budući da se trovanje ugljičnim monoksidom u Treblinki pokazalo puno „boljim“ načinom od strijeljanja; navodilo se kako je čišćenje puno lakše, lakše su se uklanjale vrijednosti s tijela žrtava i slično. Pitanje o kojemu se također raspravljalo bilo je kako što brže i što više Židova prevesti na željene lokacije, pitanje novca i materijala. Budući da se Eichmann istaknuo svojom organiziranošću u Beču tri godine ranije, ovo je bio savršen posao za njega. Na suđenju je Eichmann istaknuo kako se osjećao kao Poncije Pilat, da mu je laknulo jer se svi njegovi nadređeni osjećaju kao i on prema Židovima i da ne postoji mogućnost da se sva krivnja pripíše njemu jer je on samo slijedio zapovjedi svojih nadređenih (Sachs, 2001: 58-61).

3.4. Organizacija masovnih ubojstava

Nacisti su bili toliko tašti po pitanju konačnog rješenja da su čak i eksterminacijske kampove nazvali *The Charitable Foundations for Institutional Care* (hrv. Dobrotvorna zaklada za institucionalnu njegu). Na suđenju je čak i Eichmannov odvjetnik Servatius govorio o plinskim komorama kao medicinskim pitanjima, što je zgrozilo sve prisutne. Prijevoz Židova vršio se vlakom u vagonima. Kada je vagon jednom došao pun mrtvih ljudi zbog izloženosti hladnoći, Eichmann je naredio da se žene i djeca prevoze u putničkim vagonima, dok u teretnima moraju biti samo muškarci kako bi što sigurnije svi putnici došli u kampove; on je to vidio kao milost. Budući da je vršio ovakve poslove, često je surađivao i s Rudolfom Hössom, koji ga je kasnije optužio na nürnberškim suđenjima da je Eichmann sam izabrao Ciklon B (cijanovodik) za masovna ubijanja jer je ugljični monoksid jednostavno presporo ubijao. No to vjerojatno nije bila istina jer je Eichmannov posao bio prijevoz i briga da svi vlakovi stignu na vrijeme, dok je Höss više vremena posvećivao ubijanju, kao voditelj Auschwitzta. Höss se čak i požalio da mu Eichmann šalje puno više ljudi nego što on može ubiti (Sachs, 2001: 62-65). Iz Hössovih bilješki koje je pisao za vrijeme rata doznajemo kako je i došlo do suradnje Höss-Eichmann. Höss zapisuje kako ga je Himmler u ljeto 1941. godine pozvao u Berlin. Himmler mu tada prenosi kako je Hitlerova želja bila započeti konačno rješenje židovskog pitanja i da je taj zadatak povjeren SS-u. Isprva je bilo zamišljeno da se konačno rješenje izvrši na istoku, no budući da su već postojeći koncentracijski logori bili premali za akcije ovoga tipa, Himmler uzima Auschwitz kao idealno mjesto za rješenje tog pitanja, zbog čega je Höss i pozvan u Berlin. Upravo je tada započela suradnja Hössa i Eichmanna. Eichmann se brinuo o prijevozu ljudi, dok se Höss brinuo o njihovoj eliminaciji (Knopp, 2007: 326). Zanimljiva epizoda dogodila se u Rumunjskoj kada je Eichmann prikupljao Židove za prijevoz u kampove. Rumunji su se namjerali da nadmaše naciste i napravili su sličnu mrežu tračnica pomoću koje su prevezli više od 300 000 Židova u njihovu smrt u kratkom vremenu. SS se ubrzo požalio na brutalnost Rumunja i kako se ubojstva trebaju izvršiti na civiliziraniji način, na što je Eichmann odmah skočio i poslao neke od svojih najboljih časnika u Rumunjsku. U kolovozu 1941. Eichmann sklapa dogovor s Rumunjima kako prebaciti njihove Židove u Lublin, no u međuvremenu Rumunji su prodali svoje Židove za 1 300 dolara „po glavi“ u Palestinu ilegalnim putem.¹⁰ Geta, željeznice i koncentracijski kampovi pokazali su se kao

10 Theresienstadt, geto pod direktnom kontrolom Eichmanna je 1945. čak dobio pozitivnu ocjenu Crvenog križa zbog načina na koji se odnosilo prema stanovnicima geta.

najbolje rješenje za prijevoz Židova u eksterminacijske kampove. Rat je skup posao, to je Eichmannu bilo sasvim jasno i on je svoj „rat“ pokušavao voditi sa što manje troškova. Najbolji je primjer toga geto Lodza u Poljskoj, gdje je unutar pet kvadratnih kilometara živjelo više od 160 000 Židova. Namjerno je prenapučivao geto kako ne bi bilo dovoljno hrane za sve. Više od 120 000 ljudi u Lodzu umrlo je od gladi i time se spasio troška prijevoza u eksterminacijske kampove (Sachs, 2001: 65-72).

3.5. Promjena na vlasti i bijeg

Dana 29. svibnja 1942. dogodio se veliki udarac na nacističku Njemačku u Protektoratu Češke i Moravske. U operaciji Anthropoid izvršen je atentat na Heydricha koji je kasnije preminuo od zadobivenih rana. Heydricha na toj poziciji mijenja stari Eichmannov poznanik Kaltenbrunner. Eichmann je promaknut na mjesto potpukovnika, ali nikada nije napredovao više od toga. Kako je rat proticao, tako je i Eichmannova uloga polako propadala, ne jer je ubijanje Židova postajao manji prioritet, nego jer je to bilo sve teže. Hitler je naređivao sve veća ubojstva Židova, a pristup getima i logorima bio je sve teži jer su Saveznici brzim tempom oslobađali sve veće dijelove teritorija. Sve se više ljudi odlazi boriti u rat, a onih koji su bili spremni obavljati Eichmannov prljavi posao bivalo je sve manje. Himmler je 1944. stopirao rad svih eksterminacijskih kampova, ne iz milosrđa nego da smanje štetu u očima Saveznika koji će te logore ubrzo otkriti (spaljivanje leševa, uništavanje logora i brzo čišćenje bile su njegove opcije da izbjegne smrt nakon rata). Eichmann se po prvi puta oglušio na zapovijedi i naredio sakupljanje 50 000 mađarskih Židova koje je poslao na osmodnevni marš jer logističkih sredstava više nije bilo. Eichmann je oprezno cijelu karijeru pazio da se sve njegove zapovjedi povežu s nekim višeg čina, a 1945. godine pokušao je očistiti i najmanje spise s njegovim potpisom na njima, ali činovnici nižeg ranga činili su njemu isto što je i on drugima. Riječi izrečene na nürnbergskim suđenjima: „Skočit ću u grob s osmijehom zbog osjećaja da imam pet milijuna ljudi na svojoj savjesti je za mene osjećaj nevjerojatnog zadovoljstva.“ Eichmann tu izjavu nikada nije negirao (Sachs, 2001: 72-77). Kada je zadatak postao teži, Eichmann je organizacijski otišao korak dalje. U svakoj mjesnoj policijskoj postaji unutar Reicha Eichmann je imao njemu izravno podređenog povjerenika za „židovske poslove“. Takav sustav integriran je i u svim marionetskim režimima u Rumunjskoj, Bugarskoj, Republici Slovačkoj, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Vichyjevske Francuskoj i Nizozemskoj, a podršku je pronašao i u državama s velikim židovskim zajednicama kao Ukrajina, Poljska i Litva. Mađarska je imala poseban tretman kod Eichmanna i s njom je surađivao i prije same okupacije, a nakon okupacije 1944. godine osnovao je Eichmann-Kommando. Eichmann-

Kommando bila je specijalna jedinica SS-a od 150 vojnika čija je zadaća bila uz pomoć mađarske vojske deportirati svih 430 000 mađarskih Židova u koncentracijske logore. U Mađarskoj ostaje gotovo do dana kada su je Sovjeti oslobodili jer njegov zadatak nije bio potpuno obavljen (Koš, 2015). Eichmannovih nekoliko dana prije kapitulacije Njemačke bili su ispunjeni zapovijedima, prvo od Himmlera, potom od Kaltenbrunnera. Početkom travnja Eichmann se sa svojom obitelji skrivao u bunkeru unutar Berlina kada ga je Himmler pozvao u zapovjedni centar u okolici Berlina. Himmler zna da je rat za njih izgubljen i šalje Eichmanna u očajničku misiju za pregovaračku prevagu. Himmler šalje Eichmanna na sjeverozapad Praga, u Theresienstadt, gdje je još uvijek bilo oko 1200 najistaknutijih Židova te zapovijeda da se Židovi odvedu u tirolske Alpe, gdje će on pregovarati sa Saveznicima u zamjenu za njihove živote. Himmler je bio optimističan, vjerovao je da će imati bolji mirovni sporazum nego onaj u Hubertsburgu¹¹. Eichmann uspijeva u svome zadatku, zapovijeda činovnicima SS-a u Theresienstadtu premještanje Židova u tirolske Alpe. Također stiže obavijestiti lokalno zapovjedništvo SS-a u Alpama o predstojećem dolasku Židova, no kako je američka vojska nastavila svoje napredovanje, činovnici SS-a nisu uspjeli ispuniti svoj zadatak. Eichmann iz Praga zove Kaltenbrunnera koji ga poziva u Altaussee. Eichmann stiže u Altaussee 2. svibnja i tamo su bili ostatci Gestapa, SD-a i drugih odreda iz Berlina. Kaltenbrunner naređuje Eichmannu da u planinama organiziraju posljednju liniju otpora i prenosi vijesti da je Führer mrtav te da su Rusi zauzeli Berlin. Eichmann vodi trupe visoko u Alpe gdje će trenirati svoje vojnike do daljnjega. Nakon nekoliko dana Kaltenbrunner donosi posljednju Himmlerovu zapovijed: „Zabranjeno je pucati na Engleze i Amerikance.“ Eichmannov rat je završio (Bascomb, 2009: 23-28). Njemačka se bezuvjetno predala 7. svibnja 1945. godine, san o „tisućljetnom Reichu“ konačno je propao. Po Eichmannovim spisima, tijekom rata ubijeno je oko šest milijuna Židova od strane Einsatzgruppena ili u logorima. Anton Burger, zapovjednik geta u Theresienstadtu, rekao je Eichmannu netom prije kraja rata: „Tražen si kao ratni zločinac, mi nismo. Stoga, ako bi ti...nestao, činili biste veliku uslugu svojim drugovima.“ (Aharoni, Dietl, 1997: 43). Unatoč svemu, Eichmann je uspio pobjeći Amerikancima predstavljajući se kao SS poručnik Otto Eckmann ili kaplar Adolf Barth. Eichmann tako uspijeva pobjeći iz POW¹² kampova i ispuniti obećanje svojim podređenim činovnicima. Amerikancima imena Eichmann ili Eckmann nisu zvučala pretjerano bitno i nikakva potraga

11 Mirovni sporazum na kraju Sedmogodišnjeg rata 1763. godine kada je Njemačkoj, odnosno Pruskoj potvrđen status quo i uspijevaju zadržati Šlesku.

12 *Prisoners of war*. Američki kampovi za ratne zarobljenike.

nije pokrenuta. Eichmann je radio vrlo dobar posao da bi prikrivio svoje ime kroz čitav rat, pokušavao je raditi iz sjene. Kako su počela suđenja brojnim nacističkim dužnosnicima, Eichmannovo je ime sve češće počelo biti spominjano. Njegova reputacija u krugu nacističke stranke bila je tolika da je njegovo prezime pretvoreno u simbol Holokausta, koliko god on to pokušao negirati u vrijeme vlastita suđenja (Stangneth, 2014: 20). U isto su mu vrijeme mnogi prikriveni simpatizeri nacizma pomogli, a austrijska policija propušta šansu za njegovo uhićenje još 1947. godine. Iste godine njegova supruga Veronika pokušala ga je proglasiti mrtvim kako bi se njegovo ime uklonilo s tjeralice, ali neuspješno, to je samo privuklo dodatnu pažnju. Najpoznatiji „lovac“ na ratne zločince, Simon Wiesenthal, sprječava postupak izdavanja smrtovnice i njegovo ime ostaje među traženim zločincima. Konrad Adenauer¹³ također nije previše pažnje posvećivao Eichmannu jer se u to vrijeme nosio s mnogim drugim političkim problemima, a nacizam je još uvijek potajno živio unutar granica Njemačke (Koš, 2015). Njegovo je ime spomenuto više puta na suđenjima u Nürnbergu i tek je tada svijet spoznao tko je on zapravo bio i koliko je velika njegova uloga bila u Holokaustu. U međuvremenu radio je kao drvosječa pod imenom Otto Henninger i 1950. došao u kontakt s bivšim SS veteranima unutar udruge ODESSA¹⁴. Odlazi iz Austrije u Italiju, gdje mu svećenik koji je bio u potpunosti svjestan tko je on krivotvori dokumente i on pod imenom Ricardo Klement odlazi u Argentinu. Dvije godine nakon njega pridružila mu se i njegova obitelj. Argentina i Egipat pokazali su se kao idealno utočište za naciste jer su obje zemlje odbijale njihova izručenja. Kada mu se rodio četvrti sin zadržao je prezime Eichmann. Veronikino prezime i dalje ostaje Eichmann, unatoč tome što je sada udana za Ricarda Klementa. Potraga za njim bivala je sve veća, a njemu je „slava“ godila. Godine 1955. pristupio mu je bivši SS-ovac, tada nizozemski novinar, Wilem Sassen, s

13 Prvi kancelar Savezne Republike Njemačke i zadužen za njezinu obnovu nakon Drugog svjetskog rata. Jedan od ključnih ljudi u osnivanju Kršćansko-demokratske unije (stranka u Njemačkoj) koja je i danas snažna u Njemačkoj pod vodstvom Angele Merkel. Već pred kraj rata Adenauer se snažno bori protiv svih nacističkih i socijalističkih ideja. Adenauer se zalagao za individualizam svih građana u okrilju novih zakona. Najveći dio svoje karijere posvetio je vanjskim poslovima. (2)

14 ODESSA ili Organizacija bivših članova SS-a (njem. *Organisation Der Ehemaligen Ss-angehörigen*) bila je tajna podzemna organizacija bivših članova SS-a. Pretpostavlja se da je nastala 1947. godine u Njemačkoj kako bi bivši visoki činovnici SS-a i Gestapa izbjegli uhićenje međusobnom suradnjom. Zemlje u koje su bivši činovnici nacističke stranke najčešće bježali bile su: Frankova Španjolska, zemlje Bliskog istoka i Južna Amerika (najčešće Argentina i Paragvaj). Smatra se da je ODESSA prestala postojati 1952. godine te da ju je zamijenila udruga Kameradenwerke, koja je sljedećih nekoliko desetljeća pomagala svim činovnicima tadašnje ekstremne desnice diljem svijeta. (3)

prijedlogom o njegovoj biografiji, što je Eichmann objeručke prihvatio. U razgovoru je opisao sve detalje kako je radio, kako je smislio plan za „konačno rješenje“, kako je odabrao Ciklon B, o svom radu s Göringom i druge strahote, sve do najsitnijeg detalja. Obojica su si čestitala na odličnom poslu i vjerovala kako imaju *best-seller*. Živio je u siromašnoj kući u predgrađu Buenos Airesa, radio je u Mercedes-Benzu uredski posao, ali i dalje nikakve informacije o njemu nisu dolazile (Sachs, 2001: 78-83).

4. Operacija Finale

No Mossad ga je uspio pronaći. Za to je mogao kriviti samoga sebe zbog antisemitskog odgoja svoje djece i prezimena Eichmann koji su nosila sva njegova djeca i žena Veronika (Vera). Antisemitske izjave jednog od njegovih sinova privukle su pažnju Sylvie Hermann, kćeri njemačkog logoraša iz Dachaua, Lothara Hermann. Kada je Lothar saznao za Eichmanna, tu informaciju prenosi 1957. godine Fritzu Baueru, glavnom javnom tužitelju njemačke savezne pokrajine Hessen, koji istu prenosi izraelskoj vladi. Nacistička je snaga tada bila jaka u Argentini gdje su se krili mnogi nacistički dužnosnici nakon rata, a i dalje su postojali mnogi simpatizeri nacista. Izraelska je vlada znala da operacija mora biti provedena u tajnosti. Nekoliko mjeseci su ga uhodili, pričali s njime, slikali ga, sve kako bi potvrdili da je to on. Konačno, 11. svibnja 1960. uspjeli su ga oteti. Operacija je predvođena pod zapovjedništvom Issera Harela, glavnog zapovjednika izraelskih tajnih službi (Koš, 2015). Ricardo Klement bio je precizan i metodičan čovjek kojemu su dani bili do najsitnijeg detalja jednaki. Živio je sa svojom ženom Veronikom i tri sina u ulici Calle Garibaldi u predgrađu Buenos Airesa, San Fernandu. Obiteljsku kuću sagradio je uz pomoć svojih sinova Horsta (21 godina 1960. godine) i Dietera (19 godina). Njegov najmlađi sin, Ricardo mlađi, imao je samo četiri godine. Najstariji sin Nikolaus (24 godine) živio je u Buenos Airesu. Običan dan u životu Ricarda Klementa izgledao je tako da je u šest ujutro svakim danom šetao dvije ulice do autobusne stanice. Svako je jutro išao istim autobusom na posao do tvornice Mercedesu u Gonzales Catanu. Rijetko je pričao s drugima i većinom je na poslu ručao sam, u istom restoranu, naručivši gotovo uvijek istu hranu. Španjolski je pričao poprilično dobro, uz slabi njemački naglasak. Uz ovo sve, agenti Mossada naučili su i njegove kupovne navike, da slabo priča sa susjedima, da ga je sin Nicolaus često posjećivao sa ženom i djetetom te da su ga nerijetko posjećivali članovi njemačke zajednice iz Buenos Airesa. Jednoga dana, kao i svakog drugog, Rikardo se vraćao kući s posla autobusom u 18 sati. Agenti su točno znali i ulice kojima je autobus išao do stanice gdje je Klement izašao. Izašao je iz autobusa kupiti cigarete i zaputio se prema kući, za što mu je trebalo dvije

ulice kao i uvijek. Prošao je svega dvadeset koraka kada je do njega došao crni auto i iz njega iskočio čovjek koji ga hvata i ubacuje u zadnje sjedište auta. Tih dvadeset koraka bili su posljednji koje je prehodao kao slobodan čovjek. U autu su bila tri agenta čiji je zadatak bio odvesti Klementa u njihovu sigurnu kuću u Buenos Airesu gdje će ga ispitati. Budući da Argentina i Izrael nisu imali međunarodne odnose, otmica je bila jedini način na koji je Eichmann mogao biti izručen u Izrael. Kada su stigli u sigurnu kuću, naredili su Klementu da se skine i podigne svoju lijevu ruku. Klement ih nevoljko poslušao i pokaže ožiljak na lijevom pazuhu¹⁵, agenti su znali da imaju pravog čovjeka. Kako bi bili sigurni, napravili su još nekoliko testova. Prvo su u prostoriju unijeli vojnu kapu nošenu od strane SS-ovaca i usporedili ga s osobom na slici. Zatim je u sobu ušao fizioterapeut s rendgenskim snimkama Eichmanna gdje je prikazana slomljena ključna kost i fraktura lubanje. Nakon što je rukom prošao po mjestima ozlijede sa sigurnošću je mogao utvrditi da je na istim mjestima Klement imao stare ozlijede. Potom su ga sa sigurnošću upitali: „Jesi li ti Adolf Eichmann?“. Isto su pitanje morali ponoviti nekoliko puta kako bi Eichmann potvrdno odgovorio, a njegov se najveći strah ostvario, Izraelski agenti su ga uhvatili. Izraelska vlada predvođena Benom Gurionom u sljedećih nekoliko dana je organizirala komercijalni let El Ala prema Argentini kako bi se agenti vratili s Eichmannom i proglasili veliki uspjeh Operacije. Budući da je ovo i službeno bila otmica, Eichmann je morao potpisati dokument u kojemu stoji da on svojevrijem pristaje na suđenje u Izraelu. Potraga koja je trajala petnaest godina konačno je bila gotova, Eichmann izlazi pred lice pravde (Reynolds, Katz, Aldouby, 1960: 3-7).

5. Eichmann u Jeruzalemu

Eichmannovo suđenje jedan je od najvažnijih događaja u povijesti Izraela jer je konačno netko izravno odgovoran za smrt milijuna Židova izveden pred lice pravde da odgovara za svoje postupke. Eichmann je pred sud izveden 11. travnja 1961. godine i optužen po petnaest točaka: zajedno s drugima počinio je zločine protiv židovskog naroda, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine tijekom cijelog razdoblja nacističkog režima i osobito Drugog svjetskog rata. Svi zločini zajedno podijeljeni su u četiri skupine: zločini protiv židovskog naroda, zločini protiv čovječnosti, ratni zločini i članstvo u zločinačkim organizacijama. Tijekom suđenja pojavio se problem s drugom točkom: zločini protiv čovječnosti

¹⁵ Bilo je uobičajeno da svaki zapovjednik SS-a ima oznaku organizacije i svoju krvnu grupu tetoviranu na lijevom pazuhu. Eichmann je imao veliki ožiljak na mjestu gdje su oznaka i tetovaža trebale biti, što je značilo da je oznake samostalno pokušao ukloniti.

jer se takve optužbe sude na međunarodnom tribunalu (Grgurić, 2019: 13). Prema Zakonu o kažnjavanju nacista i nacističkih suradnika iz 1950. godine prema kojemu mu je suđeno, za svaki od tih zločina pojedinačno mu se mogla izreći smrtna kazna. Za svaku od tih točaka on je izjavio kako se ne osjeća krivim u smislu optužnice (Arendt, 2006: 25). Obrana se vodila time da on nije učinio ništa loše u ondašnjem nacističkom sustavu i ono za što ga se tereti nisu zločini nego „djela države“ nad kojim niti jedna druga država nema jurisdikciju. Vođena je i time da je njegova dužnost bila pokoravati se i djelovati te prema Servatiusovim¹⁶ riječima, počinio je djela „za koja vas, ako pobijedite, odlikuju, a ako izgubite idete na vješala“. Eichmann je kriv što se asimilirao u nacistički sustav i birokraciju gdje je izgubio vlastito ja u korist težnji drugih. Ovime se ni najmanje ne opravdavaju njegovi postupci, nego optuživanjem svakog visokog dužnosnika nacističke Njemačke optužujemo čitav totalitarni režim čiji je dio bio i Eichmann (Vuger, 2017: 54). Tako je i Goebbels 1943. izjavio: „Povijest će nas pamtit i kao najveće državničke svih vremena ili kao najveće zločince.“ Jedina anomalija ovdje je Eichmannov odvjetnik, Servatius, koji je bio Nijemac, a suđenje je bilo u Izraelu. Naime, posebnim zakonom dopušteno je da obranu vodi strani državljanin jer se niti jedan izraelski odvjetnik nije htio upustiti u takvu ulogu (Arendt, 2006: 25-26). Suđenje službeno završava 15. prosinca 1961. godine i Eichmann je proglašen krivim po svim točkama optužnice, a presuda je bila smrt vješanjem. Eichmann i njegov odvjetnik Servatius ulažu žalbu na navedenu presudu, tako da je presuda potvrđena tek u svibnju 1962. godine (Grgurić, 2019: 13). Dana 1. lipnja 1962. Eichmann je obješen, optužen za transport milijuna ljudi u njihovu smrt. Posljednje riječi bile su mu: „Nakon nekog vremena, gospodo, opet ćemo se susresti. Takva je sudbina svih ljudi. Živjela Njemačka, živjela Argentina, živjela Austrija. Neću ih zaboraviti. Pozdravljam svoju ženu, svoju obitelj i prijatelje. Morao sam poštivati pravila rata i moje zastave. Spreman sam.“ (Sachs, 2001: 88-89). Kremiran je u peći izrađenoj samo za tu priliku i njegov pepeo prosut je u Sredozemno more kako nikada ne bi bio pokopan u jednoj državi. Njegovo je suđenje televizijski prenošeno diljem svijeta (Sachs, 2001: 84-89).

6. Zaključak

Put Adolfa Eichmanna od običnog trgovačkog putnika do inženjera smrti i potpukovnika SS-a unutar Nationalsocijalističke stranke Njemačke možemo reći da je bio potpuno slučajan. Bez poziva Ernsta Kaltenbrunnara za ulazak u nacističku stranku i kasnije SS, tko zna bi

¹⁶ Robert Sevatus iz Kölna, Eichmannov odvjetnik i branitelj.

li Eichmann ikada završio u Jeruzalemu 1961. godine. Njegove organizacijske vještine i pedantnost pogurale su ga tamo gdje je on postao „ministar smrti“ i organizator holokausta. Njegovo suđenje dalo je inspiraciju filozofkinji Hanni Arendt da osmisli teoriju o banalnosti zla. Eichmann bio je običan dužnosnik koji je obavljao dužnost prema svojoj stranci i svojoj državi te je u toj dužnosti počinio ogromne zločine. Eichmann nije imao nikakve psihičke poremećaje, bio je potpuno zdrav pojedinac koji je samo slijepo pratio zapovjedi i upravo ga to čini banalnim. Ni po čemu Eichmann nije bio poseban da bi se isticao, po svemu je bio običan čovjek. Do velikog životnog uspjeha dijelio ga je jedino uspjeh Trećeg Reicha jer sve što je učinio bilo je po zakonima njegove države, no na njegovu žalost to je bio zločin u svim drugim državama. Njegova odgovornost u nacističkim zločinima je neupitna, dokazi su svi dokumenti na kojemu stoji njegovo ime koji su u smrt poslali milijune ljudi. Arendt je u svojoj tezi htjela samo dokazati da je na njegovom mjestu mogao biti bilo tko. On je svojevrijem mogao odbiti učiniti sva djela koja je učinio, no nažalost, vrlo bi ga vjerojatno netko drugi zamijenio i rezultati ne bi bili drugačiji. Eichmann svoj je posao radio u sjeni svih drugih zločina koji su se događali za vrijeme Drugog svjetskog rata i upravo zbog toga njegovo ime nije bilo često spominjano, no njegova odgovornost u nacističkim zločinima je neupitna. Njegova mu je anonimnost omogućila lagani bijeg iz Njemačke i odlazak u Argentinu. Njegova je sreća „iscurila“ kada mu je ime došlo na stol vodstva Mossada i sve što je učinio došlo je na vidjelo u Jeruzalemu 1961. godine.

Summary

The Architect of the Holocaust: The Story of Adolf Eichmann

Adolf Eichmann was a prominent member of the National Socialist German Workers' Party who held the title of SS-Obersturmbannführer (Croatian equivalent: lieutenant colonel) and one of the main organizers of the Holocaust. Along with Reinhard Heydrich, he was in charge of transferring Jews to ghettos and concentration camps throughout Eastern Europe during the Third Reich's occupation of Central and Eastern European states. On May 11, 1960, he was captured by the Israeli organization Mossad in Argentina, after which he was taken to trial in Jerusalem. Between 1939 and 1945, Nazi Germany killed more than ten million "enemies of the state," about six million of which were Jews. At the end of the war, Hitler and Himmler escaped from justice by taking their own lives, while Eichmann, the main organizer of the Holocaust, soon fled from the country and "saved" himself from the Nuremberg trials. Eichmann's life in Argentina was disrupted by the Israeli intelligence agency Mossad in the early 1960s. Their operation "Finale" was a

great success and Eichmann (now going by Ricardo Klement) was convicted of crimes committed during World War II.

Keywords: Adolf Eichmann, the Holocaust, the Gestapo, the Jews, operation „Finale“, Mossad

Literatura

1. Aharoni, Zvi; Dietl, Wilhelm, 1997. Operation Eichmann – The Truth about the Pursuit, Capture and Trial, J. Wiley, New York
2. Arendt, Hannah, 2006. Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil, The Viking Press, New York
3. Bascomb, Neal, 2009. Hunting Eichmann – How a Band of Survivors and a Young Spy Agency Chased Down the World's Most Notorious Nazi, Houghton Mifflin Harcourt, London
4. Knopp, Guido, 2007. Hitlerovi pomoćnici, Profil, Zagreb
5. Reynolds, Quentin; Katz, Ephraim; Aldouby, Zwy, 1960. Minister of Death: The Adolf Eichmann Story, The Viking Press, New York
6. Sachs, Ruth, 2001. Adolf Eichmann: Engineer of Death, Saddleback Educational Publishing, Inc., New York
7. Stangneth, Betina, 2014. Eichmann Before Jerusalem – The Unexamined Life of a Mass Murderer, Scribe Publications Pty Limited, New York

Internetski izvor

1. *Einsatzgruppen, Nazi killing units*, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Einsatzgruppen> (3.11.2020.)
2. *Konrad Adenauer*, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Konrad-Adenauer> (3.11.2020.)
3. *ODESSA*, Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Odessa-German-organization> (7.11.2020.)
4. Grgurić, Tea, 2019. „Pojam zla u filozofiji Hannah Arendt“, Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, citirano: 20.04.2020., <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:476885>
5. Koš, Julija, 2015. „Adolf Eichmann – veliki majstor Holokausta“: <http://povijest.net/2018/?p=3864> (20.04.2020.)
6. Vuger, Dario, 2017. „Inkubacija zla: zlo kao problem čovjekova mišljenja i prakse“, *Synthesis philosophica*, 32(1), str. 51-66. <https://doi.org/10.21464/sp32104> (17.04.2020.)